

VALORIZACIJA URBANISTIČKOG RAZVOJA NOVOG BEOGRADA

VALORIZATION OF URBAN DEVELOPMENT OF NEW BELGRADE

Slobodan Bulatović, Darko Reba, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – REGIONALNA POLITIKA I RAZVOJ

Kratak sadržaj – *Novi Beograd je opština koja je planski nastala za vreme SFRJ. Zamišljen kao glavni grad nekadašnje republike, danas je deo Grada Beograda. Projekat godinama razvijan, nikada nije do kraja sproveden u delo, ali se Novi Beograd i danas širi. Ovo naselje decenijama je bilo granično područje raznih velikih sila koje su zauzimale Beograd na jednoj, te drugih sila koje su zauzimale Vojvodinu na drugoj strani reke Save. Sa oko 200.000 stanovnika jedna je od najvećih opština Republike Srbije, a takođe i jedan od glavnih centara privrede države.*

Ključne reči: *opština, republika, projekat*

Abstract - *New Belgrade is a municipality that was originally formed during the SFRY. Conceived as the capital of the former Republic, it is now part of the City of Belgrade. The project has been developed for years, never fully implemented, but New Belgrade is still expanding today. For decades, this settlement has been the border area of various great powers that occupied Belgrade on one side, and other forces that occupied Vojvodina on the other side of the Sava River. With about 200,000 inhabitants, it is one of the largest municipalities of the Republic of Serbia, and also one of the main centers of economy of the country.*

Keywords: *municipality, republic, project*

UVOD

Tema master rada jeste valorizacija, odnosno vrednovanje urbanističkog razvoja opštine Novi Beograd. Kroz rad je predstavljena istorija opštine, planovi koji su predviđali njen razvoj, a na kraju i pokrenuli isti. Takođe su prikazane demografske determinante Novog Beograda kroz više kategorija. Infrastruktura opštine i slični primeri svetke prakse takođe se nalaze u master radu.

1. OSNOVNE KARAKTERISTIKE NOVOG BEOGRADA

Novi Beograd je definitivno najmlađa urbana celina u Srbiji, najveća opština i retka koja se može pohvaliti time da je nastala bukvalno – besplatnim i dobrovoljnim radom. Kroz frontovske i omladinske radne brigade prošlo je oko 200 000 njegovih graditelja: srednoškolaca, studenata, radnika i inženjera iz svih krajeva nekadašnje Jugoslavije [1].

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio prof.dr Darko Reba.

1.1 Istorija Novog Beograda

Kroz vekove prostor na kojem se danas nalazi Novi Beograd bio je uglavnom močvarno pusto zemljište, odnosno granica između Turskog i Austrougarskog carstva. Tek ponegde, gde je to bilo moguće, nalazila su se vrlo mala sela na ovoj teritoriji. Nakon II svetskog rata počela je gradnja najveće planirane opštine u nekadašnjoj SFRJ. Radne akcije su bile glavni način gradnje opštine koja danas ima preko 200.000 stanovnika.

1.2. Novi Beograd danas

Na ovoj teritoriji se nalaze 72 bloka izgrađena i osnovana kroz 70 godina dugu istoriju Novog Beograda. Danas je to fizička megastruktura sa mnogo nedefinisanih delova. Ova opština je danas sedište mnogih privrednih subjekata. Novi Beograd podeljen je na 19 mesnih zajednica.

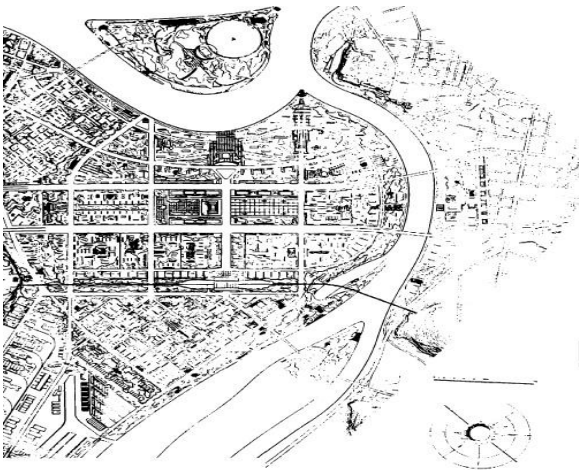
2. KONCEPTI I STRATEGIJE IZGRADNJE NOVOG BEOGRADA

Krajem XIX i u toku XX veka izrađeno je mnogo planova i projekata gradnje Novog Beograda. Arhitekta i urbanisti iz čitave Evrope davali su svoje predloge. Pojavljivale su se razne ideje, od prokopavanja kanala kroz teritoriju današnjeg Novog Beograda, nasipanja i isušivanja zemljišta (što i jeste urađeno), do raznih ideja da ova teritorija bude samo industrijska i poslovna zona.

Tek u periodu nakon II svetskog rata, kada je državni vrh postavio zadatak pred urbaniste da isplaniraju novi centar države pojavili su se projekti na osnovu kojih je nastao Novi Beograd kakav je danas. Prioriteti su bili svakako da se u prvi plan istaknu zgrada Predsedništva, vlade SFRJ i centralnog komiteta. Najistaknutiji arhitekta u izradi planova bio je Nikola Dobrović, a na osnovu njegovih radova su posle rađeni planovi izgradnje i razvoja Novog Beograda. Planovi su predviđali da teritoriju naseli stanovništvo koje je tokom rata izgubilo dom, te radnici i srednji stalež. Urbanistički plan Novog Beograda izradio je Vido Vrbanić šezdesetih godina prošlog veka, te su prema tom planu i građeni blokovi.

3. INFRASTRUKTURA NOVOG BEOGRADA U XXI VEKU

Novi Beograd ima veoma razvijenu saobraćajnu infrastrukturu. Putni i železnički saobraćaj imaju kvalitetne i upotrebljive trase. Vodni saobraćaj je takođe u funkciji, ali se njegova infrastruktura ne može posmatrati odvojeno za opštinu Novi Beograd, nego je ona deo sveukupne infrastrukture na vodi u Gradu Beogradu.

Grafički prilog br. 1: *Urbanistički plan Novog Beograda*

Elektroenergetska infrastruktura je takođe veoma dobro razvijena, kao i komunalna. Međutim problemi komunalne infrastrukture su veliki iz prostog razloga što su instalacije veoma stare i već gube svoj kvalitet i kapacitete daljim razvojem i unapređivanjem opštine Novi Beograd. Gasovodna infrastruktura, snabdevanje toplotnom energijom kao i upravljanje čvrstim otpadom su na zavidnom nivou razvijenosti.

4. DEMOGRAFSKE DETERMINANTE GRADSKE OPŠTINE NOVI BEOGRAD

Broj stanovnika, od prvih stambenih jedinica do danas, se povećao za više od 20 puta. Godine 1948. na teritoriji Novog Beograda živelo je 9 195 stanovnika, a danas ih ima oko 214 000. Kroz godine je uglavnom bilo najviše stanovništva koje je pripadalo starosnoj grupi od 30 do 34 godine. Broj muškaraca je u prošlom veku bio nešto veći nego broj žena, dok je danas broj žena veći. Srbi čine veliku većinu stanovništva, oko 90%.

6. PRIVREDA NOVOG BEOGRADA

U opštini Novi Beograd razvijeni su svi sektori delatnosti. Tercijarni i kvartarni sektor delatnosti su daleko više razvijeni od primarnog i sekundarnog sektora. To je razumljivo, ako uzmemo u obzir da je stanovništvo ove i drugih bližih opština prošlo kroz procese deagrarizacije i industrijalizacije.

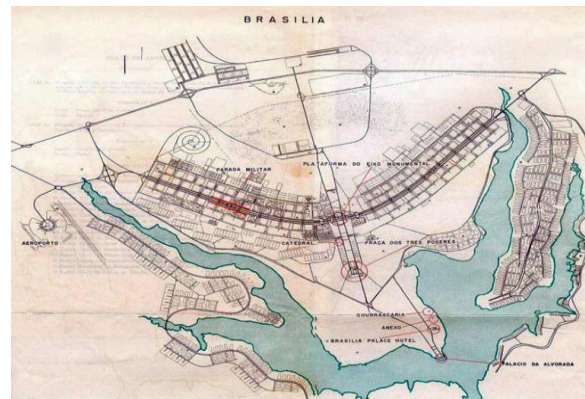
Bitno je napomenuti da poljoprivreda i stočarstvo nisu nestali sa prostora Novog Beograda, ali je broj ljudi koji se ovim zanimanjima bave veoma mali. Industrija je u prošlom veku bila daleko više zastupljena na ovoj teritoriji, ali nakon perioda ratova velike fabrike su uništene i zatvorene, te je danas reč o industrijskim pogonima koji se bave malom, porodičnom proizvodnjom.

Trgovina je zanimanje kojim se bavi najviše stanovništva, a tu su još i poslovni u državnoj upravi, kao i poslovi stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti.

7. PRIMERI SVETSKE I JUGOSLOVENSKE PRAKSE

U svetu je mnogo sličnih primera razvoja i izgradnje gradova i naselja na osnovu planova. Takođe mnogo je primera izgradnje blokovskih gradova i naselja kakav je Novi Beograd. U master radu prikazana su četiri primera svetske i jugoslovenske prakse, a to su LeKorbizijeov Marsejski blok, Split III, Brazilijski blok, i Hafena City – Novi

centar Hamburga. LeKorbizijeov Marsejski blok je projekat iz prošlog veka, a reč je o stambenoj zgradi u kojoj su objedinjene sve potrebe stanovništva. Ovaj projekat nije isti tip projekta kao Novi Beograd, ali je interesantan iz razloga što je Le Korbizije na malom prostoru projektovao izgradnju objekta za život velikog broja stanovnika. Projekat Split III je još jedan od projekata jugoslovenske prakse. Rađen za naselje u Splitu, mnogo manjih razmera nego projekat Novog Beograda, ali veoma sličan jer su delovi naselja blokovski podeljeni i sa pravim ulicama između njih. Najbliži od svih primera jeste projekat Brazilijski blok koji je kao i Novi Beograd planiran kao budući glavni grad države. Takođe rađena planski, sa blokovskom strukturom, ali je prednost brazilijski bila što je rađena na potpuno slobodnoj površini, a ne u blizini starih gradova, kao što je to slučaj Novog Beograda, građenog na granicama Zemuna i Beograda.

Grafički prilog br. 2: *Projekat Brazilijski blok*

Primer iz ovog veka je svakako Hafena City. Ovo je još jedno gradsko naselje koje nije planirano na slobodnoj, praznoj površini, nego na već korištenom prostoru. Na toj teritoriji se nalazila luka i prostor za druge aktivnosti, ali su arhitekta i urbanisti pokazali da prostor može biti mnogo bolje iskorišten nego da bude zapušten.

8. SWOT ANALIZA

U SWOT analizi su predstavljene najinteresantniji potencijali, slabosti, mogućnosti i pretnje. Neki od potencijala su definisane granice blokova, uravnotežen priliv stanovnika, zastupljeni svi sektori delatnosti. Najveće slabosti Novog Beograda su loša komunalna infrastruktura, propast predratne industrije i nedostatak gradskog trga. Ova opština ima velike mogućnosti kao što su razvoj turističkih potencijala, nastavak razvoja opštine na slobodne površine, te kvalitetna organizacija života stanovnika. Najveće pretnje su zavisnost od drugih opština, preuzetost blokova najbližih centru kao i demografsko starenje stanovništva. SWOT analiza služi da bi se što kvalitetnije analizira opština i njene mane i kvalitete, kako bi se nakon analize pristupilo što boljoj organizaciji i daljem planiranju razvoja opštine.

8. ZAKLJUČAK

Opština Novi Beograd je veoma interesantna za urbanističke debate i razmatranja. Najveći je projekat ovog tipa u nekadašnjoj Jugoslaviji. Iako je sve vreme ova opština bila glavni grad SFRJ, uvek je bila u senci celog Beograda i nikada nije pokazala svoj puni potencijal.

Novi Beograd ima veoma dobru organizaciju i raspored blokova i zgrada, ali je mana svakako što u nekoliko decenija dugom planiranju opštine nikada nije planiran trg, nego se uglavnom težilo da centar opštine, odnosno glavnu tačku predstavljaju zgrade namenjene upravi države i upravi partije. Miloš Perović u svojoj knjizi „Iskustva prošlosti“ o Novom Beogradu zaključuje sledeće [2]:

„U eksperimentu za Novi Beograd, nizom tradicionalnih konstitutivnih elemenata grada kao što su ulica, trg i urbani blok, kao i ostalim elementima iz bogatog izražajnog rečnika tradicionalnog grada, pokušano je da se ogromne strukture Le Korbizijeovskog grada budućnosti, Le Korbizijeovskog grada mašine, u kome je izgubljena svaka razmera između saobraćajnica i objekata humanizuju i približe čoveku i njegovim stvarnim potrebama unošenjem, pomoću interpolacije, tradicionalnih urbanih struktura, struktura u čijim je dimenzijama čovek živeo stotinama i stotinama godina i koje je uvek bio u stanju da prilagođava svojim uvek novim i novim potrebama.“

Danas je Novi Beograd jedna vrlo mirna i za život pogodna sredina sa mnogo potencijala za dalji privredni razvoj.

9. LITERATURA

1. Petrović M., Istraživanje sociološkog aspekta urbanog susedstva: percepcija stručnjaka na Novom Beogradu, časopis Sociologija, Beograd, 2008.
2. Perović R. M., Iskustva prošlosti, Beograd, Zavod za planiranje razvoja grada Beograda, 1985.

Kratka biografija:

Slobodan Bulatović,
Rođen u Bijeljini, 1994. Godine.
Osnovne akademske studije završio je na Geografskom fakultetu, Univerziteta u Beogradu, 2018. god.
Master akademske studije odbranio na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu 2018.godine. Kontakt:
bulatovic-s@hotmail.com

Prof. dr Darko Reba (1968) je vanredni profesor na Departmanu za arhitekturu i urbanizam na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Diplomirao je 1995. na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, a magistrirao 2001. i doktorirao 2005. Na Fakultetu tehničkih nauka u ovom Sadu..
Kontakt:
rebad@uns.ac.rs